

DIMENSIUNI IDENTITARE ALE COMPLEXULUI NATIONAL MUZEAL „ASTRA”, SIBIU. REPREZENTAREA MARAMUREȘULUI ÎN CADRUL INSTITUȚIEI MUZEALE SIBIENE

Doris-Louise POPESCU

*Maramureș, țară veche,
Cu oameni fără pereche.*

1 Discursul rostit de Iosif Șterca Șuluțiu, cu prilejul inaugurării Muzeului „Asociațiunii”, 1905.
2 Înființată la Sibiu, în 1861, „ASTRA” avea scopul declarat de a contribui la propășirea materială și spirituală a românilor de pretutindeni, fapt posibil prin inițierea și susținerea acțiunilor de cunoaștere, de păstrare, de valorizare și de popularizare a tuturor elementelor reprezentative de civilizație milenară românească. Pătrunderea ideilor ariștice în spațiul de nord al Transilvaniei este realizată odată cu constituirea Despărțământului de la Sătmar (1898) sau cu ocazia adunării generale de la Baia-Mare.

O întrebare fundamentală care se ridică la ora actuală și la care omul contemporan îi găsește tot mai dificil răspunsul este aceea referitoare la propria sa identitate, la propriile sale rădăcini. Această problemă este cu atât mai importantă cu cât fenomenul globalizării / mondializării, ai cărui actanți suntem, mai mult sau mai puțini conștienți, amenință cu uniformizarea, respectiv cu o contopire a tuturor popoarelor, culturilor, religiilor, în marea masă a globalismului. În aceste condiții se impune o redimensionare a propriei cunoașteri, dar și a percepției noastre asupra „celuilalt”, potențându-se astfel și rolul muzeului, văzut ca „arsenalul cel mai puternic, cu care își apără un popor originea, individualitatea și tot ce a moștenit de la străbuni”¹.

Raportul identitate-alteritate dobândește una din expresiile sale cele mai evidente și în cadrul Complexului Național Muzeal „ASTRA”, Sibiu, instituție culturală cu largi valențe în plan universal, național, regional și local. Practic, prin colecțiile muzeului de la Sibiu, prin ineditul acțiunilor întreprinse în spațiul său generos, devine posibilă realizarea unor incursiuni în civilizația unor diverse popoare ale lumii și, totodată, o regăsire a civilizației populare tradiționale românești. Muzeul se constituie astfel ca o pledoarie, un

argument în spiritul cunoașterii, a respectului diversității culturale, a multiculturalității și, nu în ultimul rând, a unei mai bune valorizări a propriei noastre identități.

Acesta este și contextul în care zona etnografică a Maramureșului își găsește firesc, organic, reprezentarea sa în planul obiectual, arhitectonic, documentar și ideatic al instituției muzeale sibiene. De altfel, interesul centrului de la Sibiu pentru Maramureș nu este unul de dată recentă, ideea ridicării culturale a acestei zone constituind una din preocupările permanente ale „Asociațiunii Transilvane pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român”², al cărei moștenitor de drept, pe linie programatică și patrimonială este Muzeul Civilizației Transilvane „ASTRA”, componentă esențială a Complexului Național Muzeal „ASTRA”.

Pe lângă eforturile legate de trezirea conștiinței naționale din această provincie, fapt devenit posibil prin cooptarea maramureșenilor într-o serie de acțiuni cu caracter cultural³, „Asociațiunea Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român” Sibiu, a declanșat, în cadrul inițiativei de creare a unui „prim muzeu național a românilor transilvani”, și o vastă operă de colectare a obiectelor etnografice, inclusiv din zona Maramureșului⁴.

În această direcție, colecțiile Muzeului „Asociațiunii”⁵, vor fi permanent îmbogățite în plan obiectual cu elemente reprezentative zonei maramureșene⁶, printre acestea numărându-se piese de port, recunoscute prin nota lor de prospețime, de vigoare, datorată coloritului însuflețit, prin frumusețea elementelor decorative, piese textile, piese din lemn, os, metal, realizate cu o desăvârșită măiestrie artistică.

Constituirea Muzeului Tehnicii Populare, al cărui proiect de înființare este aprobat în anul 1963⁷, a imprimat un nou avânt acțiunilor de colecționare, trecându-se acum la transferul primelor monumente de tehnică populară, dimensiune amplificată ulterior și extinsă la reprezentarea întregii civilizații populare tradiționale românești⁸. În acest context, sunt transferate din Maramureș și reconstruite în spațiul muzeului din Dumbrava Sibiului o serie de monumente de referință în plan arhitectural, ocupațional și public-social.

Astfel, în cadrul sectorului tematic legat de procesele și procedeele pentru obținerea și prelucrarea produselor animale și vegetale în scop alimentar, zona etnografică a Maramureșului este reprezentată de moara plutitoare din Lucăcești, demontată în 1963 și reconstituită în muzeu în 1966 și de gospodăria de agricultor din Desești, inaugurată în anul 2003.

Un alt sector în care se regăsesc monumente provenite din Maramureș este și cel al proceselor și procedeelelor pentru producerea materiilor prime, în vederea obținerii materialelor de construcție și a obiectelor de uz gospodăresc. În acest sens, în domeniul prelucrării lemnului se remarcă complexul arhitectonic format din gospodăriile din Călinești și Berbești, transferate în anul 1973 și reconstruite în 1974, ilustrative pentru tehnicile de

construcție și de ornamentare a monumentelor de arhitectură din esențe tari, specifice Văii Cosăului. Tot în registrul arhitecturii populare se mai înscriu și poarta monumentală din Vadul Izei, confecționată de meșterul Vasile Apan pentru a împodobi intrarea în curtea gospodăriei proprii, transferată și reconstruită în 1993, precum și casa tradițională din Bârsana, de pe Valea Izei, reconstituită în muzeu în anul 1993. Alături de prelucrarea lemnului, un alt meșteșug specific zonei maramureșene este cel al olăritului, ilustrat prin prezența gospodăriei-atelier de olar din Săcel, transferată și reconstruită în 1968, prelucrarea fierului fiind reprezentată, la rândul ei prin gospodăria-atelier de fierar din Călinești, achiziționată în 1972.

În ceea ce privește registrul tematic al proceselor și procedeelelor de prelucrare a pieilor și fibrelor animale și vegetale pentru îmbrăcăminte și obiecte de uz utilitar-gospodăresc, acesta este îmbogățit tipologic și prin gospodăria de confecționat straie din Săpânța.

De o largă reprezentare beneficiază Maramureșul și în cadrul sectorului edificiilor de utilitate public-socială, aceasta prin prezența șopronului de joc din Botiza, ilustrând spațiul ludic tradițional românesc, sau

Gospodărie de confecționat straie, Săpânța, Maramureș

Un rol important l-au avut, de asemenea, adunările generale de la Șomcuța Mare (1869) și Șimleul Silvaniei (1878, precum și înființarea, la 20 august 1911, a despărțământului i Vișeu-Iza și a celui de la Sighetul Marmației, la 25 februarie 1914. ³ Este vorba, printre altele, de colaborarea lui Tit Bud, președintele Asociației maramureșene la *Enciclopedia Română*, lucrare elaborată și editată de “ASTRA” Sibiu, la inițiativa lui Corneliu Diaconovici (acoperind partea de istorie a Maramureșului)

și la alte concursuri (cum este cel anunțat în 1890), precum și de impulsul și susținerea pe care "ASTRA" sibiană o acordă organizării, în 1921 a primei școli țărănești din Transilvania, la Sighetul Marmației. 4 Trebuie însă menționat că ponderea obiectelor etnografice provenite din Maramureș în cadrul Muzeului „Asociațiunii” a fost, la început una redusă, comparativ cu alte regiuni.

Familia Șuscă Vasile, confectionari de măști

a porții monumentale din Sat Șugatag. Bogata spiritualitate a Maramureșului, respectiv sincretismul magico-religios și păgân-creștin al zonei este ilustrată prin intermediul casei meșteroaiei, monument de secol al XVIII-lea, semnificativ inclusiv din perspectivă arhitectonică. Și casa cu vraniță din Bârsana, transferată la 1994 și refăcută în 1995 este caracterizată drept una dintre cele mai arhaice tipuri de locuință, Maramureșul istoric dezvoltând, de altfel, una dintre cele mai spectaculoase și originale arhitecturi din țara noastră, remarcabilă prin ingeniozitatea tehnicilor de construcție, prin proporția și echilibrul volumelor, prin bogăția și rafinamentul elementelor de decor. Acest monument deține însă și un rol funcțional, servind drept casierie pentru publicul vizitator (la fel ca și casa tradițională de la Bârsana).

Maramureșul se regăsește, de asemenea, și în cadrul sistemului Tezaur Uman Vii, sistem conceput și aplicat de Complexul Național Muzeal „ASTRA” Sibiu la scară națională și

realizat în deplin consens cu Recomandările UNESCO din anii 1989 și 1999, privitoare la salvarea, respectiv încurajarea prezervării active a valorilor intangibile ale culturii populare tradiționale. Sistemul promovat de către instituția sibiană cu un deosebit succes constă din fondarea Asociației Creatorilor Populari din România, din organizarea anuală a Târgului Creatorilor Populari din România, din înființarea Academiei Artelor Tradiționale din România, din organizarea Olimpiadei Naționale Meșteșuguri Artistice Tradiționale, a Festivalului Național al Tradițiilor Populare, a Târgului Internațional al Meșteșugurilor Tradiționale, toate aceste manifestări bucurându-se, an de an, de prezențe maramureșene de prestigiu.

Astfel, creatori și artiști maramureșeni precum: Gavrilă Hotico (Ieud, constructor de biserici, 1993), Petru Pop (Breb, prelucrarea lemnului, 1994), Maria Pipaș (Tisa, țesut, 1994), Ileana Stan (Săpânța, țesut, 1994), Victoria Berbecar (Botiza, țesut, 1994), Nicoară Hotea (Sat Șugatag, cojocărit, 1994), Cornel Sitar (Baia-Mare, olărit, 1995), Gavril Ghiur (Baia-Mare, coregraf, 1995), Tănase Cocean (Săcel, olărit, 1995), Pătru Godja (Valea Stejarului, prelucrarea lemnului, 1996), Gheorghe Borodi (Vadu Izei, prelucrarea lemnului, 1996), Victoria Got (Bârsana, țesut, 1996), Georghie Turda (Săpânța, interpret vocal, 1997), Nicolae Sabău (Cicârlău, interpret vocal, 1997), Petru Sitar (Baia-Mare, olărit, 1998), Teodor Bârsan, (Bârsana, sculptură lemn, 2000), Vasile Apan, (Vadu Izei, prelucrarea lemnului, 2002), Clara Jurje Turoczi (Baia-Mare, ceramică, 2003) și-au aflat recunoașterea ca păstrători de valoare ai tradițiilor populare, prin conferirea titlului de membri ai Academiei Artelor Tradiționale din România, instituție care încă de la fondarea sa, în anul

1993, s-a erijat drept forumul național al celor mai valoroși și renumiți creatori de artă populară din țara noastră.

Faptul că Maramureșul este păstrător de tradiții este demonstrat și de participările laudabile ale tinerilor maramureșeni la edițiile Olimpiadei Naționale Meșteșuguri Artistice Tradiționale (1992), aceștia remarcându-se în special în domenii precum: prelucrarea lemnului (Buda Cristian, Lăpuș, 2002), prelucrarea artistică a osului (Petreuş Maria, Botiza, 1996), țesut (Dolca Florina, Botiza, 1996; Petreuş Maria, Botiza, 1996; Trifoi Ana, Botiza, 2000; Petreuş Roxana, Botiza, 2000), broderie (Ghițiu Andreea, Valea Șomcuței, 2002, 2003), confecționat podoabe (Păpăruză Adrian, Baia Mare, 2002, 2003), confecționat pălării din paie (Bârlea Ioan Ilie, Sârbi, 2001), domenii ale creației populare în care, grație talentului, măiestriei realizării artistice, fidelității respectării tiparului tradițional, au fost încununați de numeroase premii.

În cadrul amplului program Tezaure Umane Vii, una dintre cele mai importante manifestări este reprezentată de Festivalul Național al Tradițiilor Populare (2001), menirea acestuia fiind aceea de a potența acțiunea de conservare, reprezentare și transmitere a valorilor patrimoniului cultural intangibil în sfera comunităților rurale, responsabilizându-i pe reprezentanții acestora în privința păstrării active a tradițiilor culturale. Maramureșul a fost invitat să participe încă de la cea de-a doua ediție a Festivalului (13-21 iulie 2002), prezența sa dovedindu-se deosebit de atractivă pentru public, aceasta datorită prestațiilor Ansamblului folcloric Voivozi (comuna Bogdan-Vodă, 18 persoane), ale Grupului folcloric din comuna Vadu Izei (37 de persoane), prin ocazionarea contactului cu o serie de meșteri și nu în ultimul rând cu ...bucătăria maramureșană.

Reprezentanții Maramureșului au devenit prezențe constante și la Târgul Creatorilor Populari din România (1983), ei numărându-se, de asemenea, printre membrii Asociației Creatorilor Populari din România, creată în 1992.

Toate aceste manifestări de amploare, circumscrise sistemului Tezaure Umane Vii, conturează o dimensiune aparte a cunoașterii specificului etnografic al Maramureșului, spațiul generos al Muzeului în Aer Liber din Dumbrava Sibiului mijlocind dialogul direct dintre creatorii, artiștii populari ai acestei zone și public. Vizitatorii au astfel ocazia de a admira costumul popular, creațiile meșteșugărești caracteristice zonei, de a se instrui prin demonstrațiile practice ale meșteșugarilor, de a se delecta cu muzica, dansul, produsele culinare și nu în ultimul rând cu graiul specific creatorilor.

Complexul Național Muzeal „ASTRA” Sibiu reușește astfel, prin colecțiile sale, valorificate în cadrul expozițiilor sau a orelor de pedagogie muzeală, prin monumentele de civilizație amplasate în Dumbrava Sibiului, prin manifestările organizate și cuprinse în sistemul Tezaure Umane Vii, să mijlocească pătrunderea în istoria culturii și civilizației uneia dintre cele mai vechi provincii românești, contactul cu aceste elemente generând vizitatorului o reconsiderare a propriei sale identități, o conștientizare a acelor elemente care fac nota unicității noastre, dar și o mai bună cunoaștere a celuilalt, respectiv o educare în spiritul unei deschideri multiculturale.

5 Muzeul este inaugurat în 1905 și desființat în 1950, colecțiile sale fiind transferate Muzeului Brukenthal, în cadrul acestuia și din inițiativa lui Cornel Irimie luând ființă, în 1956, Secția de Artă Populară.
6 Este vorba de intrările de piese etnografice maramureșene în patrimoniul muzeal sibian realizate în 1953, 1967, 1968, 1969, 1971. De altfel, îmbogățirea permanentă a colecțiilor cu piese și monumente specifice zonei etnografice maramureșene constituie și la momentul prezent o preocupare constantă a muzeului, anual, patrimoniul muzeal fiind completat cu obiecte etnografice provenite din donații sau achiziții.
7 Devenit, din 1990, Muzeul Civilizației Populare Tradiționale din România.
8 Idee ridicată la Sesiunea Consiliului Științific al Muzeului Tehnicii Populare, din 1971 și la Colocviul Național de Istorie a Civilizației Populare din România, din 1979.

BIBLIOGRAFIE

Filipașcu Andrei, *Istoria Maramureșului*, (ediția a doua), Baia-Mare, Editura Gutinul, 1997.

Civilizație milenară românească în Muzeul "ASTRA", catalog-ghid, Sibiu, Editura "ASTRA MUSEUM", 1995.

Maramureș – Vatră de Istorie Milenară, (I, III, IV), Cluj-Napoca, Editura Dragoș-Vodă, 1997, 1999.

Muzeul ASTRA. 1905-2000, Sibiu, Editura "ASTRA MUSEUM", 2002.

Cibinium. 1990-2000, Sibiu, Editura "ASTRA MUSEUM", 2000.

Matei Pamfil, *"Asociațiunea Transilvană pentru literatura română și cultura poporului român" (ASTRA) și rolul ei în cultura națională (1861-1950)*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1986.

Transilvania, nr. 6/1912.